

SLAVKO MILIĆ*

Trgovina i krađa nekih modela motornih vozila

UVOD

Predmet rada su kaznena djela u svezi s motornim vozilima, koja su naizgled u policijskoj praksi dosta slična. Međutim, način počinjenja i namjera počinitelja značajno određuje kvalifikaciju kaznenog djela. Otkrivanje i razjašnjavanje delikata u svezi s motornim vozilima, način počinjenja i otkrivanje krivotvorenih dokumenata prilikom registracije vozila, kao i protupravno utiskivanje brojeva šasije i bar-koda, posebni su sadržaji ovoga rada.

Namjera je da se bar u jednom dijelu, s obzirom na širok raspon načina počinjenja ovih kaznenih djela, odgovori na neke značajne posljedice koje ova kaznena djela, usko vezana za imovinski kriminalitet, imaju.

Kaznena djela na motornim vozilima, oduzimanje dijelova motornih vozila te krađe iz motornih vozila – nisu predmet ovoga rada, jer bi s obzirom na širok spektar kaznenih djela ovaj rad i predmetom i sadržajem prelazio stvarne potrebe.

Posebno motrište rada temelji se na činjenici kako se oduzimanje motornih vozila čini radi vožnje, koje je u kaznenim zakonodavstvima Hrvatske i Crne Gore posebno kazneno djelo. Sastoji se od protupravnog oduzimanja tuđeg motornog vozila kako bi ga počinitelj držao u svom posjedu bez namjere njegova prisvajanja, odnosno u namjeri da ga uporabi za vožnju. Počinitelji kaznenog djela najčešće, nakon uporabe vozila, takva vozila ostavljaju napuštena na parkirališnim prostorima, parkovima, livadama ili na skrovitim mjestima koja ne posjećuje veći broj građana. Počinitelj najčešće ne provaljuje u vozilo, ne obija ili ne lomi brave na vozilu, već koristi nepažnju vlasnika ili vozača dok se ključevi nalaze zaboravljeni u bravi, i odvozi vozilo, kako bi se njime poslužio bez namjere prisvajanja. Počinitelj može to vozilo iskoristiti za počinjenje nekog drugog kaznenog djela, a onda ga napušta i najčešće ostavlja neosiguranim od drugih osoba koje pak mogu to vozilo također iskoristiti za počinjenje nekog trećeg kaznenog djela.

* mr. sc. Slavko Milić, Uprava policije Crne Gore – kriminalistička policija PJ Nikšić, predsjednik Centra za sigurnosna, sociološka i kriminološka istraživanja Crne Gore – "Defendologija".

Kod krađe motornih vozila oduzimanje se čini u namjeri pribavljanja protupravne imovinske koristi, s namjerom prisvajanja, a ne kao kod odvoženja (*fortum usus*) s namjerom samog korištenja, npr. vožnje. Ovo je i jedna od značajnih karakteristika u kvalifikaciji djela, pored objekta kaznenog djela koji je tuđe motorno vozilo. Tuđim motornim vozilom smatra se ono vozilo koje nije registrirano na počinitelja djela. No, ovdje se moraju uzeti u obzir i sve prisutniji prijenosi vlasništva vozila putem punomoći, ovjereni od nadležnog javnog bilježnika. Stoga određenim brojem vozila ne upravljaju osobe koje su vlasnici po prometnoj dozvoli već osobe koje su ovlaštene od strane vlasnika da u njegovo ime i za njegov račun mogu prodati, upravljati i otuđiti vozilo. Dakle, značajna karakteristika u praksi je namjera počinitelja, ponajprije u ovisnosti o vremenu koje je proteklo od oduzimanja do njegova pronalaska.

Ove značajne karakteristike su i indikatori temeljem kojih će se u prvom dijelu rada poseban naglasak staviti na način počinjenja kod krađa motornih vozila. Drugi dio rada odnosi se na način pribavljanja krivotvorene inozemne dokumentacije, vlasničkih listova, kucanje brojeva šasije na vozilu, njihovo prepravljavanje, čitanje bar-koda za vozila novijih tipova i utvrđivanje ispravnosti registarskih tablica.

1. NAČIN POČINJENJA KAZNENIH DJELA KRAĐE I KRIVOTVORENJA DOKUMENTACIJE ZA MOTORNO VOZILO

Kako se oduzimanje i krađa motornog vozila u jednom dijelu čine sličnim, a nadasve različitim u namjerama počinitelja, i kod jednog i drugog kaznenog djela objekt napada je motorno vozilo¹ svih marki i tipova. Posljednjih godina kao objekt napada najčešće su putnička motorna vozila, rjeđe teretna, a dosta rijetko specijalna motorna vozila. Putnička vozila, s obzirom na svoje karakteristike, brzinu, luksuz i opremu predstavljaju statusne simbole u psihologiji ljudi. Kao značajan uzrok činjenja ovih kaznenih djela su karakteristike države i činjenica prilagođavanja uvjetima sive ekonomije, praćeno reformskim procesima u području vladavine prava, uz reformu socijalnog sektora, kao i neujednačen razvoj civilnog sektora. Takvo stanje stvara situaciju u kojoj država ne može pružiti odgovarajući socijalni status svim svojim građanima, pa se najčešće mladi ljudi odlučuju na "lako" dolaženje do materijalnih vrijednosti. Na drugoj strani, ekonomsko siromaštvo stanovništva, promjena sustava vrijednosti, uz sve veće aspiracije prema materijalnim vrijednostima, i promijenjena tradicionalna uloga obitelji, povećavaju čimbenike rizika vezane za socijalno ponašanje stanovništva. Država u većini tranzicijskih društava, ne posjeduje značajne prerogative snažne države. Ne navodeći više nijedan od brojnih čimbenika zbog kojih dolazi do činjenja kaznenih djela, lako se shvaća bit djelovanja kriminalnih skupina, ne izuzimajući ekonomske i statusne prilike stanovništva jer je cilj nerazmjerno bogaćenje u vrlo kratkom vremenskom razdoblju.

Mjesto i vrijeme počinjenja kaznenih djela u svezi s vozilima uvjetno su povezani s različitim čimbenicima. Automobili se najčešće oduzimaju s neosiguranih prostora ispred stambenih zgrada, parkirališta, garaža, sportskih objekata i sl. U praksi kaznena

¹ Prema čl. 89. t. 28. hrvatskog KZ-a: "Motorno vozilo je svako prometno sredstvo na motorni pogon u kopnenom, vodenom i zračnom prometu."

djela krađe motornih vozila se češće čine noću jer je tada manja frekvencija ljudi i vozila, aktivnost policije na terenu je manja i postoji više vremena da se samo djelo krađe ne primijeti, odnosno otkrije. Počinitelji te okolnosti koriste kako bi sklonili vozilo, rastavili pojedine dijelove vozila, šasiju vozila uništili, npr. prešanjem u staro željezo ili bi je zapalili.

Tehnika kriminalnih osoba i sredstva počinjenja usko su povezani sa sposobnostima te vještinama počinitelja i izgrađenom načinu počinjenja. Dosta često se primjećuje da osobe koje čine kaznena djela nemaju potrebu za primjenjivanjem bilo kakvih znanja i vještina jer od strane vlasnika nisu poduzete najosnovnije mjere zaštite vozila.

Međutim, ulazak u motorno vozilo čini se i nasilnim putem uklanjanjem mehaničkih prepreka, napadom na bočna i leptir-stakla, napadom na brave i cilindre, provaljivanjem kroz krov vozila na više načina (šiber, kabriolet krov i sl.); korištenjem prijenosnog računala za isključivanje i dekodiranje računalne lozinke vozila, ali i korištenjem prikladnih alata, odvijača, šila i drugih prikladnih sredstava koja omogućuju veliku brzinu ulaženja u automobil, njegova stavljanja u pogon originalnim kontakt-ključem, ukoliko se pronade u unutrašnjosti automobila, ili prethodnom krađom ključa kao i priručnim sredstvima koja imitiraju kontakt ključ ili preko *jack kabela* koji daje lažni signal računalu automobila i oslobađaju ga barijera.

Oduzimanje motornog vozila, kao kazneno djelo, najčešće se čini spontano od strane počinitelja te nekada i zbog neriješenih vlasničkih odnosa oko vozila, radi dugova ili kamata, u velikom broju slučajeva od mlađih osoba, bez namjere prisvajanja vozila. Krađu motornog vozila počinitelj čini s namjerom pribavljanja protupravne imovinske koristi. Nerijetko se radi i o organiziranim skupinama, čvrsto strukturiranim s dobro organiziranom unutarnjom podjelom rada u skupini, sa svim značajkama profesionalnosti. Krađe motornih vozila čine i osobe koje se bave popravkom i servisiranjem vozila, vlasnici autoradionica/autopraonica, ovlaštene serviseri ili osobe koje su savladale ovaj zanat kod njih, i sada ga primjenjuju u namjeri da sebi ili skupini kojoj pripadaju osiguraju imovinsku korist.

Ove osobe karakterizira i odlučnost u realizaciji namjere. Kada se donese odluka, veoma često se od nje teško odustaje. Prije počinjenja djela provode se pripremne radnje koje se sastoje u prikupljanju informacija o vlasniku, neutraliziranju zaštitnih sustava i alarma, pribavljanju originalnih ključeva, posebno kod motornih vozila koja su promijenila više vlasnika, pa su na taj način neovlašteno zadržali ključ ili su prijavili izgubljenu prometnu dozvolu i ključ.

Kada su u pitanju noviji tipovi i modeli automobila, prisutna je činjenica da pojedina motorna vozila najčešće imaju računalni sustav vozila ispod upravljača, nerijetko ispod sjedišta vozača ili suvozača. Počinitelji uz pomoć računalnog programa, kojim se omogućuje otključavanje i dekodiranje vozila kod redovnog servisiranja ili kvara na vozilu, te njegova skeniranja i otklanjanja, kao i utvrđivanja uzroka kvara, putem *jack kabela*, tj. njegova originalnog priključka na nekim serijama automobila, provaljuju ispod lijevog pneumatika, na strani gdje se nalazi vozač. Posebnom vještinom pronalaze instalacijski kabel i priključak računala, a zatim se priključuju na program automobila i davanjem lažnog signala da je ključ u bravi startaju automobil ili isključuju tu funkciju automobila ili program zaštite.

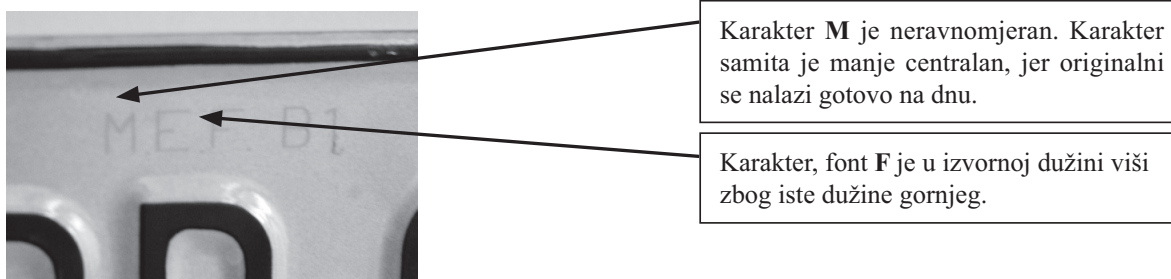
Kod modela vozila marke BMW veoma često se, posebice ranije, koristio tzv. *lomač* kojim se lomi cilindar brava i ulazi u unutrašnjost automobila.

U posljednje vrijeme u policijsko-kriminalističkoj praksi primijećen je veliki broj ukradenih vozila, od kojih je znatan broj modela talijanskih proizvođača. Prije prijma Crne Gore u Interpol, rad kriminalnim grupama bio je olakšan. Pripadnici organiziranih grupa, ukradena vozila dovozili su u Crnu Goru, pribavljali su krivotvorene dokumente, certifikate o homologaciji vozila, prometne dozvole, kupoprodajne ugovore i punomoći, jedinstvene carinske isprave i druge neophodne isprave. Uz pomoć takvih dokumenata potom su vrlo lako registrirali vozila.

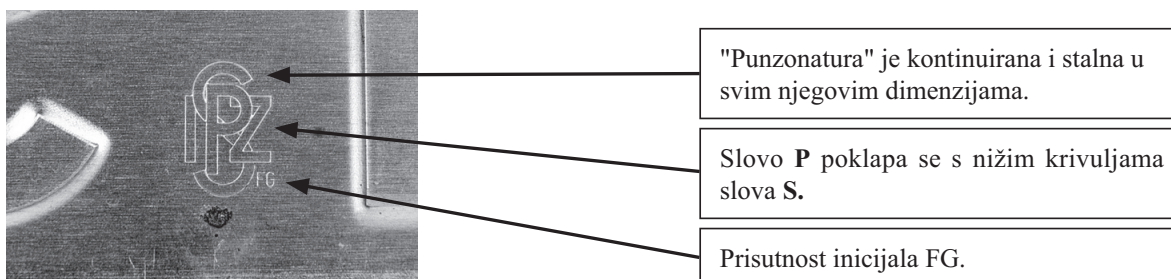
Neka vozila i ako su predmet kaznenog djela krađe, često bivaju rastavljena u dijelove, jer su njihovi dijelovi deficitarni, a potražnja za njima je velika. Prodaja na autootpadima je dosta slabo kontrolirana. Veliki dio talijanskih vozila na pojedinim dijelovima nema identifikacijsku oznaku, čime je dokazivanje u mnogim slučajevima otežano.

Da bi se ukradeno vozilo prodalo, posebno ako se radi o novijim tipovima automobilima, moraju se učiniti određene promjene na vozilu, u pogledu promjene boje šasije ili mijenjanja karakteristika u broju šasije, zamjene originalne registarske tablice, mijenjanja određenih oznaka i sl.

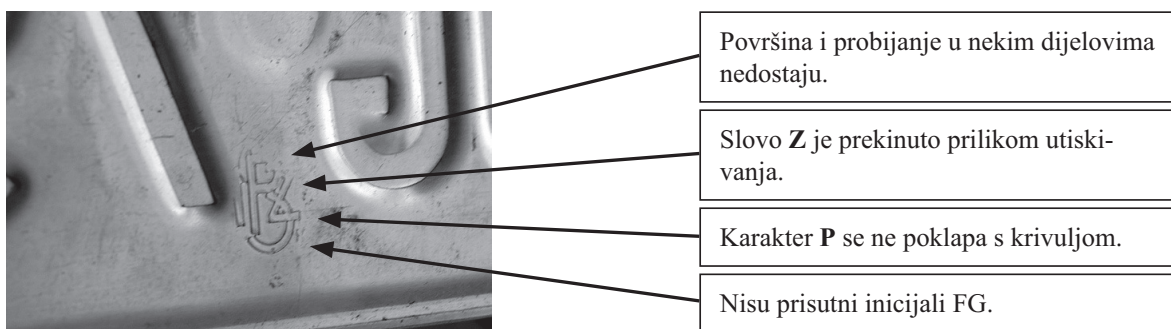
Neke registarske tablice imaju utisnute specifične oznake sa zadnje strane tablice (slike 1, 2 i 3) na čijoj se izvornoj strani nalaze slovne oznake koje imaju određena značenja koja su objašnjena na slici. Navodimo i primjer jedne od mnogih krivotvorenih tablica prisutnih na talijanskom tržištu automobila.

Slika 1: Prednji dio registarske tablice

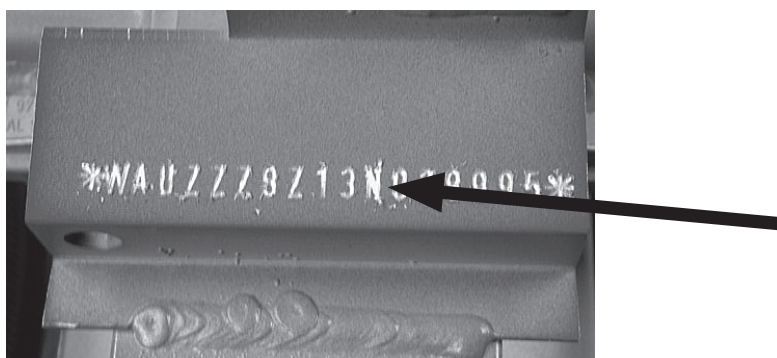
Slika 2: Izgled originalne registarske tablice

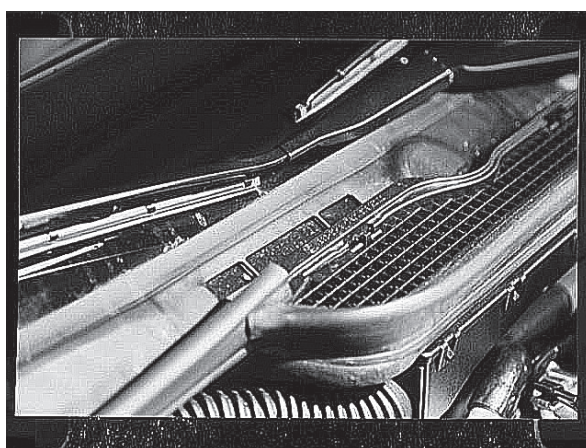
Slika 3: Izgled neoriginalne registarske tablice

Svako motorno vozilo ima na odgovarajućem dijelu, ovisno o modelu ili tipu vozila, utisnut broj šasije ili druge prateće oznake, tj. pločice s osnovnim tehničkim podacima (broj motora i šasije).

Broj šasije može biti potpuno izmijenjen kada se utiskuje potpuno novi broj od strane počinitelja, ali broj može biti i prepravljen i sadrži dio promjene (na primjer broj 3 u broj 8). Neki brojevi uklanjaju se izmjenom potpunog dijela broja gdje se nalazi šasija ili brušenjem ili struganjem.

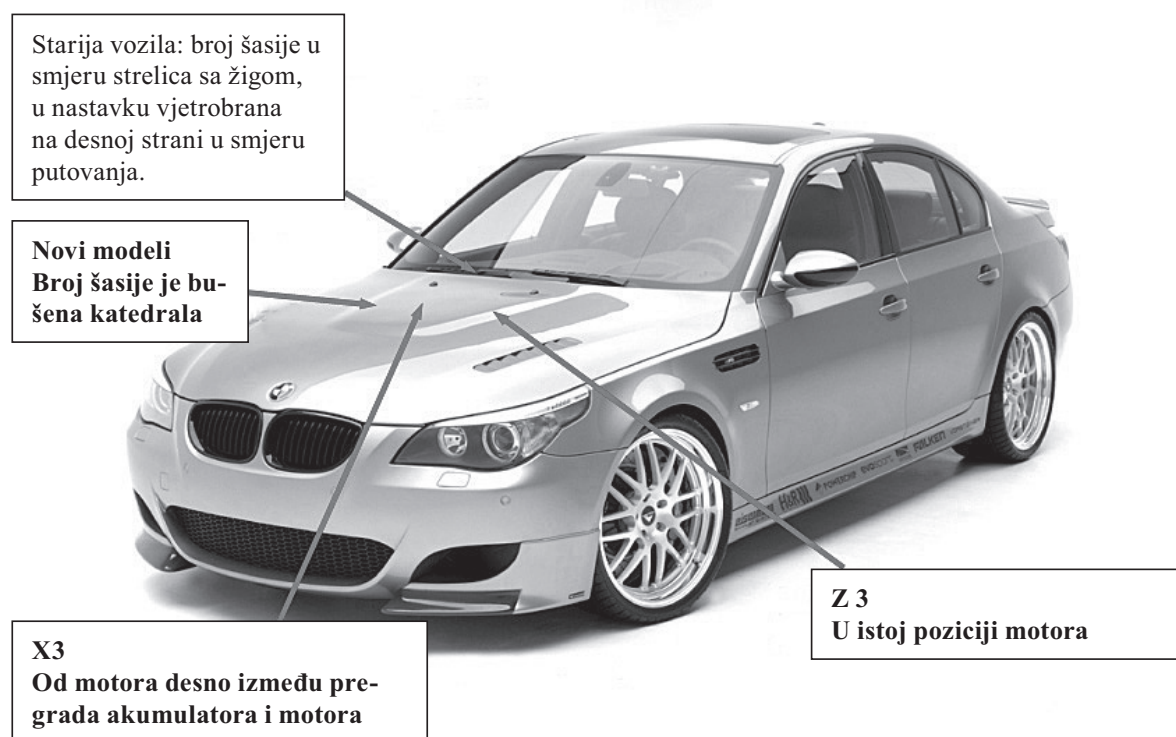
Slika 4: Slovna oznaka N je zanimljiva za provjeru

Slika 4.1: Mjesto gdje je utisnut broj šasije

Za tokarenje se koristi turpija, brusilica, ili papiri za glačanje metala – na taj način se pokušava prepraviti broj, izmijeniti njegov tvornički oblik i ako se tvornički brojevi izrađuju u specijalnom obliku neuobičajene veličine (fonta) slova.

Također postoji i praksa počinitelja da navaruju dio šasije s jednog na drugo vozilo, ne vodeći često brigu o tome da postoje identifikacijske oznake i na drugim dijelovima vozila na temelju kojih se može utvrditi stvarni broj. Također, putem vještačenja u forenzičnim centrima, provjerom broja mjenjača, motora i sl., putem suvremene Interpolove jedinstvene mreže može se doći do podataka koji izvorno pripadaju tom vozilu.

Slika 5: Vozilo marke BMW s utisnutim brojem

Slika 5.1: Vrste probijanja u broju okvira – simbol BMW nalazi se na oba kraja broja šasije

Na ovim serijama BMW vozila broj šasije nije utiskivan, pa proizvođač primjenjuje zaštitni film kako bi spriječio koroziju (proiz. 1998 E 46). Ova metoda se koristi i za nove

serije 1 (E 87), serije 3 (E 90), serije 5 (S 60/61), nove serije 6 (E 63), nove serije 7 (S 65/66), X 3 (E 83), Z4 i za sve mini.

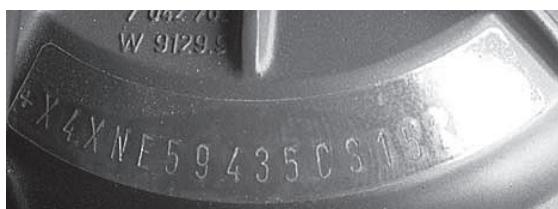
Slika 6: Broj šasije očito je svjetlije boje

Slika 6.1: Brojevi šasije – specijalna veličina (font) slova

Slika 6.2: Na vozilu BMW tip Z8 broja šasije – na ovom vozilu se primjera radi broj šasije nalazi na desnoj šalici amortizera, koja se ne mijenja na vozilu

Slika 6.3: Broj šasije sa zaštitnom folijom od korozije

Proizvođač BMW vozila ovisno o tome za koje tržište proizvodi vozilo, ima različite prve tri slovne oznake koda broja šasije (vidi tablicu 1).

WBA	=	BMW
WBS	=	BMW Motorsport
4US	=	BMW modelli US
WBX	=	BMW X3 modello US
3AV	=	BMW Messico
7B3	=	BMW Nuova Zelanda
ABM	=	BMW Sud Africa
X4X	=	BMW Kaliningrad
5UX	=	BMW South Carolina

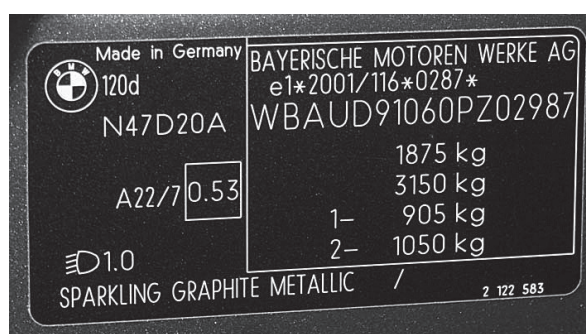
Tablica 1: Proizvođač BMW-a, određivanje identifikacijskih brojeva kodova

Ovaj kod je umetnut u broj šasije na pozicije od 4 do 7. Odgovarajući stolovi dostupni su na www.euvid.com stranici EuVID, a u tablici 2 prikazani su brojevi šasije za vozila LHD (volan u vozilu na lijevoj strani) i za vozila RHD (volan u vozilu na desnoj strani).

Serie 5 – 523	Pomoć lijevo = NU11	Pomoć desno = NU12
X 5, 4, 8i	Pomoć lijevo = FE81	Pomoć desno = FE82

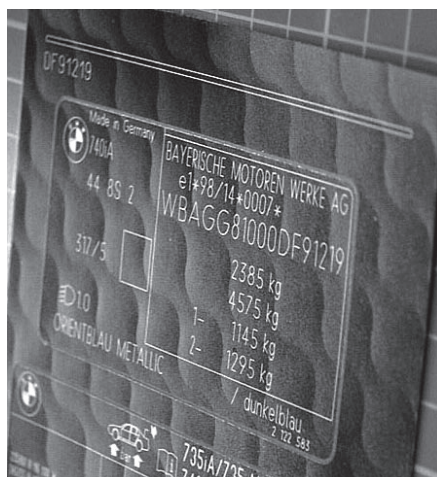
Tablica 2: Brojevi šasije za vozila LHD i RHD

Metalne pločice s identifikacijskim oznakama najčešće se skidaju kompletne pri čemu se koriste specijalna kliješta za skidanje i namještanje metalnih nitni. Za utiskivanje brojeva na pločicama počinitelji koriste rjeđe metalne numeratore, a veoma često električne pisaljke. Odstranjene pločice se zamjenjuju pločicama s vozila za koja se posjeduje odgovarajuća dokumentacija. Svi noviji modeli BMW-a imaju većinom ploču koja je sa svih krajeva zaobljena kao što se vidi na slici 7.

Slika 7: Izgled pločice za vozilo BMW s karakteristikama

Od početka 2000. godine BMW tvornica u Dingolfingu počela je koristiti novu vrstu ljepljive naljepnice. Ona se sastoji od dva sloja i primjenjuje se na metal premaza, što je nemoguće ukloniti bez uništavanja. Za tržište Amerike, nove naslage su u uporabi u svim proizvodnim pogonima.

Slika 8: Naljepnice za vozila pokazuju tlak u gumama, koji označava tip goriva, kod, boju i tehnologiju

1.1. Bar-kodovi kod novijih tipova vozila

Bar-kodovi se koriste za određeni broj informacija i sastoje se od niza crtica i praznina. Zbirka s bar-koda omogućuje znatno smanjenje troškova u odnosu na vrstu podataka. Na primjer, predmetni broj bar-koda proizvoda prilikom kupovine na blagajnama može se očitavati ne samo ručno već i putem skenera za bar-kodove. Vrlo je lako otkrivanje krivotvorenih bar-kodova.

Postoji više vrsta bar-kodova, svaki od njih karakterizira specifična konfiguracija i širina njegovih elemenata. Prednosti računalne tehnologije su brojne, a poznato je da se mogu u nekim europskim zemljama naći na internetu i veoma precizno može se provjeriti ispravnost bar-koda, npr. na internetskoj adresi: <http://www.qualitysoft.de>.

Za besplatnu analizu bar-koda može se koristiti bar-kod test na internetskoj adresi: http://bc.Tester.de/download/bctester_de.zip kao dijaloški program. Od rujna 1975. godine sva vozila marke BMW opremljena su identifikacijskim trakama.

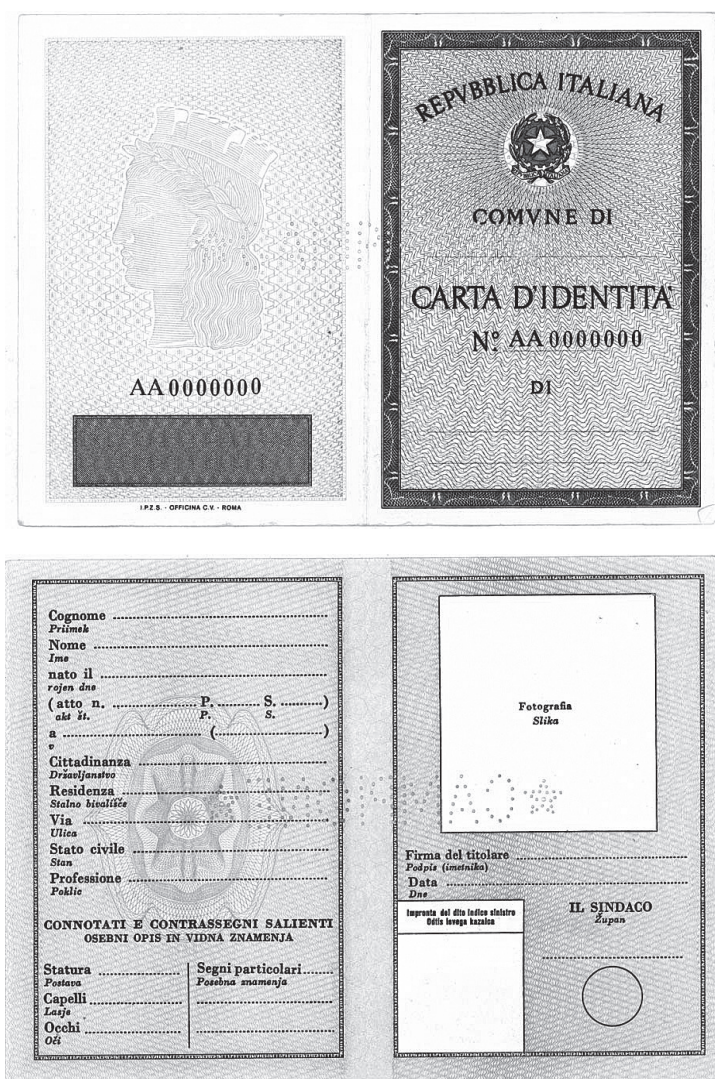

Slika 9: Bar-kod mjesta na vozilima BMW (X5 E 53)

Bar-kod naljepnica mora biti izrađena od specijalnog materijala koji se na nasilno uklanjanje sa šasije vozila para na komade, tako da se njegovo skidanje ne može izvesti bez oštećenja.

2. KRIVOTVORENJE DOKUMENATA ZA VOZILA

Među počiniteljima promatranog kriminaliteta, bilo da se nalaze u organiziranim kriminalnim skupinama ili čine kaznena djela samostalno, posebno važni tijekom kriminalističkog istraživanja su *krivotvoritelji*. Ove osobe izrađuju bjanko dokumentaciju ili na neki drugi način dolaze do bjanko dokumentacije, koju kasnije popunjavaju posebnim sadržajem neophodnim za carinjenje vozila, osiguranje i registraciju vozila. Vrlo često posjeduju krivotvorene pečate kojima ovjeravaju dokumentaciju. Od dokumenata potrebnih za počinjenje ovih kaznenih djela posebno su značajne: prometne dozvole, računi o kupnji vozila i prodaji, izvješća s licitacije o prodaji, dokumentacija iz automoto društava, osobne iskaznice, punomoći, jedinstvene carinske deklaracije, potvrde nadležnih institucija o homologaciji brojeva motora i sl.

Slika 10: Izgled inozemnih talijanskih osobnih iskaznica

Mod. TT 820 F REPUBBLICA ITALIANA Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti DIPARTIMENTO DEI TRASPORTI TERRESTRI CARTA DI CIRCOLAZIONE - PARTE I Registraton Certificate, Part I; Registreringsattest; Del I; Permiso de Circulación, Parte I; Rekisterintodistus; Oci I; Certificat d'immatriculation; Parte I; Kentekebewijs; Deel I; Certificado de Matrícula; Parte I; Registreringsbeviset; Del I; Zulassungsbeweiung; Teil I; Актис Квокотопис; Мроч I		N° R000341F002 (A) AB71386 2	
(B) 08.04.2002 (C.2.1) BN COMMERCIO E FINANZA SPA (C.2.3) 4 CRISPI NAPOLI (NA) (C.3.1) DEMM SRL (C.3.3) VIA MELONA 5423 PLOPPA CESENA (FO)		(D.1) SCHWARZMULLER SPA 3 E (D.2) (D.3) (E) W091673861HS0904B (F.1) (F.2) 36800 (F.3) (G) (I) 08.04.2002 (J) 04 (J.1) SEMIRIMORCHIO PER TRASPORTO SPECIFICO-USO DI TERZI (J.2) F9 (FURGONE ISOTERMICO CON GRUPPO FRIGORIFERO) (K) 0L97373E97374VR (L) 4 (N.1) (N.2) (N.3) (N.4) (N.5) (O.1) (O.2) (P.1) (P.2) (P.3) (P.5) (Q) (S.1) (S.2) (U.1) (U.2) (V.1) (V.2) (V.3) (V.5) (V.7) (V.9)	
N° R000341F002 (A) AB71386 3		N° R000341F002 (A) AB71386 4	
PRESENTARE LA RICHIESTA DI ISCRIZIONE AL PRA ENTRO 60 GIORNI DAL 22.05.2002 DATA SCADENZA LOCAZIONE 26.03.2006 CERTIFICATO DI APPROVAZIONE. DATA 07.02.02 (07TV289851) LUNGHEZZA 14.040 M LARGHEZZA 2.600 M PORTATA 28600 KG PNEUMATICI: 385/65R22.5 160J S.S.S. IMPRESA ISCRITTA NELL'ALBO CON POSIZIONE N.A0BVLW. IL PRESENTE RIMORCHIO (O SEMIRIMORCHIO) PUO' ESSERE TRAINATO, AI SENSI DELL' ART. 41 COMMA 3 LEGGE 6.6.1974 N. 298, DA AUTOVEICOLI TECNICAMENTE IDONEI DOTATI DI AUTORIZZAZIONE PER IL TRASPORTO DI COSE PER CONTO DI TERZI. GRUPPO FRIGORIFERO MARCA CARRIER TIPO MAXIMA 1200 MATR.N. MB202006. FURGONE UNICAR. MUNITO DI ATP CHE FA PARTE INTEGRANTE DELLA CARTA DI CIRCOLAZIONE. M.O. N. 07TV289851 DEL 07.02.2002 PRIMO ASSE VIRTUALE MASSE MAX AMMESSE-ASSE 1-KG. 09000 ASSE 2-KG. 09000 ASSE 3-KG. 09000 IMP.FRENI CON ABS:ALMENO 1 ASSE DIR. CONTROLLATO.-PRODOTTO CON 3 TIPI DI TELAIO IN ALTERNATIVA:TIP01,TIP02, TIPO3;TIPO2 E TIP03:NORMALIZZATI		CUNA NC001-30 CAT.53-ABBINABILI A TRATTORI CAT.T9 CON CARICO SU RALLA COMPRESO TRA 10.35T E 11.25T.E MASSA RIM.LE COMPRESA TRA 35.55T E 36.45T NEL RISPETTO DEI LIMITI DI MASSA INDICATI SULLA C.C.TRATTORE;TIPO1:ABBINAMENTO DA VERIFICARE CASO PER CASO.-GRANDEZZE CARATTERIS.PER ABBINAMENTO (MM):B=1165;C=1930;P=1925;RS=10050./DURANTE LA MARCIA DEL VEICOLO A VUOTO AMMESSO DISP.SOLLEV.1 ASSE REALE (C.61/4240-B013).TUTTI GLI ASSI A TERRA QUALORA SIA NECESSARIO RIMANERE AD INTERNO CORSIA DI MARCIA.-OPP.PNEUM.:365/80R20 160K;385/65R19.5;425/55R19.5;435/50R19.5.-OPP.PNEUM.:445/45R19.5;265/70R19.5;385/55R22.5.-OPP.PNEUM.:445/45R19.5;265/70R19.5;385/55R22.5.-	
AG.1452		A 0625905	

Slika 10.1: Prometna dozvola (Carta di Circolazione)

Do prometnih dozvola, posebno starijih vrsta obrazaca, dolazi se na različite načine: krađom, kupnjom od džepara, krivotvorenjem papira za obrasce, kao i krivotvorenjem starijih obrazaca uklanjanjem pojedinih podataka radiranjem, brisanjem uz uporabu kemijskih sredstava. Do bjanko obrazaca dolazi se krađom iz prostorija policije ili suradnjom sa službenicima policije. U Italiji postoje točni popisi određene serije prometnih dozvola koje su ukradene ili su nevažeće. Do dokumentacije o kupnji vozila može se još doći i kupnjom karamboliranih vozila, a podaci se kasnije usuglašavaju s podacima ukradenog vozila.

Otkrivanje krivotvorene dokumentacije koja je podrijetlom s područja Italije, doista je bilo teško, što zbog dugotrajne krize i sankcija prema Crnoj Gori, što zbog nesuradnje s Interpolom i drugim međunarodnim policijskim organizacijama.

Pojedine serije talijanskih prometnih dozvola bile su bjanko ukradene u Italiji, tako da su pojedine kriminalne grupe vješto koristile aktualno političko stanje u Crnoj Gori kako bi zaradile velike svote novca, baveći se kaznenim djelima u svezi s motornim vozilima.

Izgled ovih dokumenata veoma dobro poznaju osobe iz kriminalnog miljea. Prometnu dozvolu (*Carta di Circolazione*) izdaju nadležna tijela u Republici Italiji. Obrazac *Carta di Circolazione* je nestandardnih dimenzija, nešto većih od standardnih veličina formata A4. Na početnom prvom listu formata, s obzirom na nerazmjernost formata specijalnog papira, kao i na ostalim stranicama dozvole, nalazi se broj prometne dozvole i registarski broj vozila.

Ostali podaci su promjenjivi i nalaze su u redu jedni ispod drugih i označeni su u originalu crvenom linijom (vidi sliku 10.1.). Na krivotvorenim dokumentima najčešće nije takav slučaj. Pojedine slovne oznake imaju i naziv gradova u kojima su izdane.

3. ZAKLJUČAK

Prema podacima iz prakse tijela unutarnjih poslova Crne Gore, na oduzimanje motornih vozila radi vožnje otpada 90% ovih delikata a na krađe motornih vozila sa svim značajkama krađe oko 10%. Naročitu pozornost treba obratiti na suprotstavljanje organiziranim oblicima ovog kriminaliteta koji ima izuzetno visok stupanj društvene opasnosti.

Krađe i krijumčarenja motornih vozila ubrajaju se u teške oblike kriminaliteta zbog načina počinjenja, kada se u vozila provaljuje ili se oduzimaju na naročito drzak način. U pravilu je riječ o teškim krađama veće vrijednosti vozila što predstavlja osnovni pokretački motiv za počinitelja.

Ovaj oblik kriminaliteta je značajno raširen i dostiže zabrinjavajuće razmjere u međunarodnim razmjerima na što upućuje i ogromno tržište za preprodaju ukradenih vozila. Problem se usložava zato što krijumčari organiziraju međusobno povezane segmente jedinstvenog lanca koji se kreće od oduzimanja vozila do njegova prebacivanja u drugu državu pri čemu se često prelazi i više državnih granica, pa do ponovnog registriranja vozila uz krivotvorenje dokumentacije.

Trgovina ukradenim vozilima na prostoru jugoistočne Europe posljednjih godina bilježi tendenciju porasta i zauzima sve značajnije mjesto u ukupnom opsegu kriminaliteta. Učestalije pojave kaznenih djela u svezi s vozilima izazivaju sve veće tuzemno i međunarodno angažiranje policije na njihovom suprotstavljanju i sprječavanju.

Zemlje zapadnog Balkana u ovom pogledu nisu iznimka. Ove zemlje okarakterizirala je i karakterizira tranzicija. Tranzicija je proces o kojem se mnogo govorilo na stručnoj i na javnoj sceni. Sama bit tranzicije nije se odmah shvatila kao što se danas razumije. Tranzicija je između ostalog označena kao promjena logike i ponašanja u jednome društvu, povratak izgubljene moći države i srž tranzicijskih događanja u pojedinim državama determinirala je volja političkih elita. U ovakvom državnom međusustavu, došlo je do značajnih promjena u području kriminaliteta, pa i u kriminalitetu u svezi s motornim vozilima. Kriminalne skupine oduvijek su blisko surađivale sa sigurnosno zanimljivim osobama, počiniteljima kaznenih djela, i organiziranim skupinama udruženim radi čišćenja kaznenih djela.

LITERATURA

1. Bošković, M., Banović, B. (2001). *Kriminalistika – metodika*. Beograd – Zemun: Viša škola unutrašnjih poslova. Beograd: Grmeč – Privredni pregled.
2. Vukadinović, S. (2008). *Konstituisanje tranzicijske države – neophodnost izgradnje institucija*. Podgorica: Hrestomatija FDES.
3. Tahović, J. (1947). *Krivično pravo – posebni deo: Beleške po predavanjima Janka Đ. Tahovića, docenta Univerziteta u školskoj 1946/47 godini*. Beograd: Naučna knjiga Zagreb: Hrvatska seljačka tiskara.
4. Lazarević, Lj. (1981). *Krivično pravo: posebni deo*. Beograd: Savremena administracija.
5. Milić, S. (2009). *Maloljetnički kriminalitet u tranziciji*. *Tranzicija*, 23-24, 143.-156.